एकाइ १० · हजुरआमाको जन्मोत्सव

थप चुनौतीपूर्ण अभ्यास प्रश्न · उत्तरकुञ्जिका

पूर्णाङ्क ४५

अङ्क विभाजनमा दिइएका बुँदाका आधारमा अङ्क दिनुहोस्। फरक शब्दमा लेखिएको भए पनि उही कुरा भनेको उत्तर सही मानिन्छ।

१ कुन संयोजक मिल्छ?

उत्तर — **प्रयोग · ३**

क. **कि** (विकल्प) ख. **किनभने** (पछिल्लो वाक्यले कारण दिएको) ग. **त्यसैले** (परिणाम) घ. **नत्र** (नभए के हुन्छ) ङ. **बरु** (उल्टो कुरा) च. **जहिले … तहिले** (जोडा)

ख र ग मा दुवैमा कारणको कुरा छ। ख मा कारण पछि आएकाले ‘किनभने’, ग मा परिणाम पछि आएकाले ‘त्यसैले’ मिल्छ।

अङ्क विभाजन

- ✓ प्रतिसंयोजक ०.५ का दरले क र ख ठिक भरेमा।
- ✓ प्रतिसंयोजक ०.५ का दरले ग र घ ठिक भरेमा।
- ✓ प्रतिसंयोजक ०.५ का दरले ङ र च ठिक भरेमा।

२ निपातले फेरेको रङ

उत्तर — **बोध · ३**

क. अरूबाट सुनेको कुरा।
ख. जोड दिएर सम्झाएको।
ग. सोचेभन्दा फरक निस्किएको अचम्म।
घ. मायालु अनुरोध।
ङ. धेरैमध्ये आफूलाई छुट्याएको।
च. अनुरोध।

अङ्क विभाजन

- ✓ प्रतिनिपात ०.५ का दरले ‘रे’ र ‘नि’ को भाव लेखेमा।
- ✓ प्रतिनिपात ०.५ का दरले ‘पो’ र ‘है’ को भाव लेखेमा।
- ✓ प्रतिनिपात ०.५ का दरले ‘चाहिँ’ र ‘न’ को भाव लेखेमा।

३ मनबाट निस्कने शब्द

उत्तर — **बोध · ३**

क. **स्याबास!** (प्रशंसा) वा आहा! ख. **ऐया!** वा आत्था! (पीडा) ग. **छ्या!** वा छि! (घृणा) घ. **कठै!** वा बिचरा! (दया)

वाक्य: कठै! उनको एक वर्षको मिहिनेत बग्यो।

अङ्क विभाजन

- ✓ प्रतिशब्द ०.५ का दरले क र ख मा भाव मिल्ने शब्द लेखेमा।
- ✓ प्रतिशब्द ०.५ का दरले ग र घ मा भाव मिल्ने शब्द लेखेमा।
- ✓ विस्मयादिबोधक सुरुमा र त्यसपछि (!) राखेर वाक्य बनाएमा।

४ नाता पहिल्याउनुहोस्

उत्तर — **प्रयोग · ३**

क. **फुपाजु** ख. **काकी** ग. **आमाजू** घ. **देवर** ङ. **देवरानी** च. **साढुभाइ**

अङ्क विभाजन

- ✓ प्रतिशब्द ०.५ का दरले ‘फुपाजु’ र ‘काकी’ लेखेमा।
- ✓ प्रतिशब्द ०.५ का दरले ‘आमाजू’ र ‘देवर’ लेखेमा।
- ✓ प्रतिशब्द ०.५ का दरले ‘देवरानी’ र ‘साढुभाइ’ लेखेमा।

Science Playground, कादुन्जे, भक्तपुर
विद्यार्थीसहित भ्रमणको समय लिन: https://science-playground.com/booking

५ विनोदको मन कता कता फर्कियो?

उत्तर उच्च दक्षता · ३

क्रम: ख → घ → क → ग

मन फर्किनुको कारण: विनोद हजुरआमालाई माया गर्छ। कमाएपछि दिउँला भन्दा ऊ किन चिन्तित छ भन्ने प्रश्न आफैँलाई सोध्छ, र उपहारको मोल हृदयले तोक्छ भन्ने बुझ्छ।

अन्तिम टुङ्गो: तस्बिर आफ्नै सिपले बनेको छ, त्यसैले फ्रेम र फूलको मालाको सानो खर्चमै मनबाट दिएको उपहार तयार हुन्छ।

अङ्क विभाजन

- ✓ चारै विचारको क्रम मिलाएमा।
- ✓ मन फर्किनुको कारण (माया र हृदयको उपहार) लेखेमा।
- ✓ आफ्नै सिपले पैसाको चिन्ता हटेको लेखेमा।

६ अपठित गद्यांश

उत्तर बोध · ५

क. १,५०० − ३०० = **१,२०० रुपैयाँ** नपुग्थ्यो। मर्मतपछि ३०० − २०० = **१०० रुपैयाँ** बाँकी रह्यो।

ख. बाजेलाई रेडियो भन्ने सामान मात्र होइन, चालिस वर्ष साथ दिएको आफ्नै रेडियो प्यारो छ भन्ने बुझाइ लुकेको छ।

ग. उहाँको मन भरिएको छ; खुसी र मायाले शब्द नै आएनन्। कहिलेकाहीँ बोली नआउनु नै ठुलो भाव हुन्छ।

घ. संयोजक: **र** ('देखाए, र … बनाइदिए')। विस्मयादिबोधक: **ओहो!** निपात: 'किनिदिऊँ **कि**?' को **कि**, जसले शङ्काको भाव थपेको छ।

ङ. दुवैले धेरै पैसा खर्च नगरी सोचेर र मन दिएर उपहार दिए। दुवैमा उपहारको मोल सामानको मूल्यमा होइन, पाउनेको मनमा छ।

गद्यांशका पात्र र घटना यस अभ्यासका लागि बनाइएका हुन्।

अङ्क विभाजन

- ✓ क: १,२०० र १०० दुवै निकालेमा।
- ✓ ख: पुरानो रेडियोसँगको लगाव बुझेको लेखेमा।
- ✓ ग: बोली नआएको माया वा खुसी लेखेमा।
- ✓ घ: तीनै पद ठिक टिपेमा।
- ✓ ङ: मूल्यभन्दा मनको मोल भन्ने समानता लेखेमा।

७ एउटै अर्थ फरक रूप

उत्तर प्रयोग · ४

क. छाता बोक **नत्र** पानीले भिजाउँछ।

ख. **जब** घाम लाग्यो **तब** गाउँले खेतमा पुगे।

ग. थोरै पैसा जोगियो, **त्यसैले** उसले आफैँ कार्ड बनायो।

घ. **यदि** पैसा जोगियो **भने** म उपहार किन्छु।

अङ्क विभाजन

- ✓ क को वाक्य 'नत्र' ले जोडेमा।
- ✓ ख को वाक्य 'जब … तब' ले जोडेमा।
- ✓ ग को वाक्य 'त्यसैले' ले जोडेमा।
- ✓ घ को वाक्य 'यदि … भने' ले जोडेमा।

८ त्रुटि पहिचान र सुधार

उत्तर

विज्ञान शिक्षकले **जिज्ञासा** राख्ने विद्यार्थीलाई **भाग्यमानी** भन्नुभयो। उहाँको **आज्ञाअनुसार** हामी प्रयोगशालामा गयौँ। **ग्यासको** चुलो बाल्नुअघि सावधानी अपनाउन **योग्य** साथीले सिकायो। सबैले **आरोग्य** जोगाउन हात धुने **प्रतिज्ञा** गरे।

Science Playground, काठुन्जे, भक्तपुर
विद्यार्थीसहित भ्रमणको समय लिन: https://science-playground.com/booking

अङ्क विभाजन प्रयोग · ४

- ✓ प्रतिसुधार ०.५ का दरले तत्सम ‘विज्ञान’ र ‘जिज्ञासा’ बनाएमा।
- ✓ प्रतिसुधार ०.५ का दरले ‘भाग्यमानी’ र तत्सम ‘आज्ञा’ बनाएमा।
- ✓ प्रतिसुधार ०.५ का दरले आगन्तुक ‘ग्यास’ र संस्कृतमै ग् र य भएको ‘योग्य’ बनाएमा।
- ✓ प्रतिसुधार ०.५ का दरले ‘आरोग्य’ र तत्सम ‘प्रतिज्ञा’ बनाएमा।

९ भाव विस्तार

उत्तर उच्च दक्षता · ४

प्रस्तुत पङ्क्ति ‘हजुरआमाको जन्मोत्सव’ मनोवादमा विनोदले आफ्नी हजुरआमालाई सम्झँदा भनेको हो।

आँखा शरीरको सबैभन्दा कोमल अङ्ग हो। त्यहाँ सानो धुलो परे पनि बिझ्छ। जुन मान्छे आँखामा राख्दा पनि बिझाउँदैन, त्यो अत्यन्त प्यारो हुन्छ। यसरी यो भनाइले नातिको मनमा हजुरआमाप्रति भएको गहिरो माया देखाउँछ।

हजुरआमाको निधारमा चाउरी छ, कडा मिजास पनि छ। तर विनोदका लागि उहाँ ममता र वात्सल्यकी खानी हुनुहुन्छ। साँचो मायाले मान्छेको उमेर, रूप र कडा स्वभाव केही गन्दैन। परिवारका बुढापाकाले दिएको माया सन्तानको जीवनभर साथ रहन्छ, त्यसैले उनीहरूलाई सम्मान गर्नु हाम्रो कर्तव्य हो।

अङ्क विभाजन

- ✓ प्रसङ्ग (मनोवाद र बोल्ने पात्र) खुलाएमा।
- ✓ ‘आँखामा राखे पनि नबिझाउने’ को अर्थ खोलेमा।
- ✓ कडा मिजास र चाउरी भए पनि माया नघट्ने कुरा जोडेमा।
- ✓ बुढापाकाको सम्मानको निचोड दिएमा।

१० मनोवाद लेखन

उत्तर प्रयोग · ५

नतिजा आउने अघिल्लो रात

(स्थान: आफ्नै कोठा। समय: राति १० बजे। पात्र: रोजिना। बत्ती निभाएर उनी ओछ्यानमा पल्टेकी छिन्, तर निद्रा छैन।)

भोलि नतिजा आउँछ। गणित कस्तो गएको थियो? दोस्रो प्रश्नको उत्तर मैले उल्टो त लेखिनँ? धत्! अब सोचेर के हुन्छ र... (जुरुक्क उठ्दै) तर बुबाले सोध्नुभयो भने? आमाले त छिमेकीलाई पनि सुनाउनुहुन्छ होला। नम्बर घटे के भन्ने?

(झ्यालबाट हेर्दै) हैन, मैले मिहिनेत नगरेको त होइन नि। राति अबेरसम्म पढेँ। अस्ति विज्ञानको गृहकार्य आफैँ गरेँ। नम्बर त एउटा अङ्क मात्र हो... तर अङ्कले नै त कक्षा छुट्याउँछ! फेरि मन किन यस्तो भयो?

(लामो सास फेर्दै) गल्ती भए पनि सिकौँला। अर्को वर्ष गणितको अभ्यास बढाउँछु। अहिले सुत्नु नै ठिक। भोलिको घाम उसै लाग्छ। (ओछ्यानमा पल्टिन्छिन्।)

अङ्क विभाजन

- ✓ स्थान, समय र पात्र कोष्ठकमा दिएमा।
- ✓ ‘म’ बाट बोलीचालीको शैलीमा एउटै खुलदुली लेखेमा।
- ✓ आफैँ सोधी आफैँ उत्तर खोजेको देखाएमा।
- ✓ मन दुई पटक फर्केको अपूर्ण वाक्य वा कोष्ठकले देखाएमा।
- ✓ सकारात्मक टुङ्गो र शुद्ध भाषा मिलाएमा।

११ तर्क र प्रतितर्क

उत्तर

तर्क(पक्षमा): ठुलो परिवारमा धेरैको माया पाइन्छ। विनोदले हजुरआमाबाट नातागोताको ज्ञान पाएको छ, जुन सानो परिवारका साथीलाई थाहा छैन। बुढापाकाको अनुभव दिनहुँ सिक्न पाइन्छ।

प्रतितर्क(विपक्षमा): ठुलो परिवारमा पढ्ने ठाउँ, समय र आफ्नो कुरा भन्ने अवसर कम हुन सक्छ, र झगडा पनि धेरैको हुन्छ। सानो परिवारमा आमाबुबाले छोराछोरीलाई बढी समय दिन सक्छन्।

निष्कर्ष: भाग्य परिवारको सङ्ख्याले होइन, सम्बन्धको न्यानोपनले बनाउँछ। ठुलो होस् या सानो, एकअर्कालाई समय र आदर दिने परिवारका बालबालिका नै भाग्यमानी हुन्छन्।

Science Playground, काटुन्जे, भक्तपुर
विद्यार्थीसहित भ्रमणको समय लिन: https://science-playground.com/booking

अङ्क विभाजन उच्च दक्षता · ४

- ✓ पक्षमा एउटा उचित तर्क दिएमा।
- ✓ विपक्षमा एउटा उचित प्रतितर्क दिएमा।
- ✓ तर्कलाई मनोवाद वा समाजको उदाहरणले पुष्टि गरेमा।
- ✓ दुवै पक्ष केलाएर स्पष्ट निष्कर्ष दिएमा।

१२ सोच्नुहोस्

उत्तर उच्च दक्षता · ४

संवाद भएको भए आमाले तुरुन्तै उत्तर दिनुहुन्थ्यो, र दुई घण्टाको अलमल दुई मिनेटमै सकिन्थ्यो। ‘धत्!’, अपूर्ण वाक्य र आफैँलाई सोधेका प्रश्न हराउँथे। विनोदले आमालाई नभन्ने लाज र इमानदार मनका कुरा पनि बाहिर आउँदैनथे।

हजुरआमाको स्वर अन्त्यमा सुनिँदा मनको लामो यात्रा साधारण दैनिक काममा टुङ्गिन्छ। जसको बारेमा सारा सोच चल्यो, उहाँ नै खाना खान बोलाउनुहुन्छ। यसले माया ठुला शब्दमा होइन, सानो बोलावटमा हुन्छ भन्ने देखाउँछ, र पाठकलाई हल्का मुस्कान दिन्छ।

अङ्क विभाजन

- ✓ संवादमा अलमल वा खुलदुली छिटै सकिने कुरा लेखेमा।
- ✓ आफैँसँगका प्रश्न र लुकेका भाव हराउने कुरा लेखेमा।
- ✓ हजुरआमाको स्वरले यात्रा टुङ्ग्याएको लेखेमा।
- ✓ सानो बोलावटमा मायाको भाव देखाएको लेखेमा।

१३ क्रियाकलाप: हाम्रो नाताको रुख

(अङ्क नदिइने)

विद्यार्थीले पाउनुपर्ने नतिजा

एउटै मान्छेलाई बोल्नेअनुसार फरक शब्दले बोलाइने कुरा तालिकाले देखाउनुपर्छ, जस्तै: तपाईंको फुपू आमाका लागि नन्द वा आमाजू हुनुहुन्छ। भाषा र समुदायअनुसार शब्द फरक पर्न सक्छन्; त्यसमा गल्ती मान्नु पर्दैन।

तहअनुसार अङ्क	ज्ञान	बोध	प्रयोग	उच्च दक्षता	जम्मा
अङ्क	०	११	१९	१५	४५

Science Playground, काठ्न्जे, भक्तपुर
विद्यार्थीसहित भ्रमणको समय लिन: https://science-playground.com/booking